

Harens Old Goud

Extra dik decembernummer!

*Bij de tijd over
Haren, Glimmen, Onnen en Noordlaren*

*Harense
Historische Kring
Old Go*

Harens Historische Kring Old Go

Harens Old Goud is een uitgave van de Harens Historische Kring Old Go en verschijnt 3 x per jaar in april, september, december

Redactie: Henk Bazuin, Siebrand Braaksma, Maria Staal en Roelof van Wijk;
te bereiken via: redactie@oldgo.nl

Losse nummers, zolang de voorraad strekt € 3/stuk

Copyright: Harens Historische Kring Old Go.

Overname van (gedeelten) van artikelen en/of afbeeldingen is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

Druk: Drukkerij G.van Ark, Haren.

Inlichtingen over de vereniging:

Website: www.oldgo.nl. Contactpersoon: Dick Schaap

Bereikbaar via: webmaster@oldgo.nl

Secretariaat

Jan Offereins *Borgsingel 3, 9753 CD Haren*

Bankrekening (IBAN): NL 86 RABO 0157 0712 86

Tnv. Harens Historische Kring Old Go

Bestuur

Voorzitter Ali Bakker

Secretaris Jan Offereins

Penningmeester Henk Bazuin

Bestuurslid Jan Dijkema

Bestuurslid Ab Deelman

Opgave lidmaatschap via www.oldgo.nl

Het lidmaatschap kan op elk moment ingaan

Individueel lidmaatschap € 15, Gezin: € 25

Inhoud

Gegevens, activiteitenoverzicht, inhoud	2
Old Go-tje	3
Van de ledenadministrateur	3
Egbert Reitsma, een beroemd architect	4
Verhalen Emdaborg komen tot leven	6
Landleven, het boerenbestaan van toen	8
In de voetsporen van de Van Dam's	9
Verhalenavond oude zwembaden	9
Van Hemmerwolde tot Paterswoldsemeer	10
Wolven, ook in Haren?	11
Het verhaal van Kuno Kruizinga	12
Roomskatholieke kerk Haren	14
Advertenties	16
Kooikamp, Glimmen	17
De familie Sluurman	18
Uit het Old Go archief	20
Opa	20
Kerstpuzzel	21
Vraag en Antwoord, rubriek	22
Glimmen in prentbriefkaarten	23
Advertenties	24

Activiteiten en overzicht Old Go

Doelstelling	Het bevorderen van de belangstelling voor, en het bundelen en publiceren van kennis over de geschiedenis van de gemeente Haren
Activiteiten	<i>Lezingen</i> : twee keer per jaar <i>Excursies</i> : één keer per jaar <i>Tentoonstellingen</i> organiseren <i>Rubriek in Haren dé Krant</i> , elke maand <i>Rubriek</i> op Radio Haren FM; de voorzitter vertelt over onderwerpen uit de geschiedenis van Haren <i>Presentatie en promotie</i> op jaarmarkten en andere evenementen
De werkgroepen	<i>Oude verhalen</i> . Contactpersoon: Dick Schaap <i>Digitaal fotoarchief</i> . Contactpersoon: Dick Schaap <i>Open Monumentendag</i> . Contactpersoon: Jan Dijkema
Bezoekerscentrum	Het <i>bezoekerscentrum</i> Oude Brinkweg 12a, Haren, (boven de judoschool) is donderdag open van 14 tot 15 uur. We hebben hier ook ons <i>archief</i> .
Samenwerkingsverbanden	- met de <i>Historische Commissie Haren</i> en de <i>Commissie Letteren</i> - met <i>Historisch Platform Gorecht</i> : Een samenwerkingsverband met de gemeenten/ historische verenigingen van Slochteren, Hoogezand-Sappemeer, Scharmer-Harkstede, Klooster Yesse en de provincie Groningen.

Old Go-tje

Wat zijn er boerderijen verdwenen in het dorp Haren.

Dat hoorden we tijdens de boeiende lezing op 18 november van Henk Werners. Aangevuld met foto's van afgebroken boerderijen.

Er was een fantastische opkomst, een gezellige sfeer. Interessante informatie en de verhalen van mevrouw Alberts gaven de avond een geheel eigen kleur.

Ingrid Smit heeft er een verslag van gemaakt wat u kunt lezen in dit blad.

Zo heb ik Old Go gedroomd toen ik de vereniging met enthousiaste mensen oprichtte. Mensen uit ons dorp, die onderdak en een podium vinden voor hun interesse in de plaatselijke geschiedenis. Elkaar inspireren, informeren en hun talenten ten dienste van de club inzetten.

Inmiddels hebben we een heel goed functionerende website, waarop men vragen kan stellen aan Old Go. Er komen veel verschillende vragen binnen.

Een voorbeeld:

Zo was er iemand met een prachtige ansichtkaart van de *Hemmen-Sathe*. Waar zou deze villa staan? En zou deze er nog zijn? Onze speurder Roelof van Wijk heeft deze 'Sathe' gevonden. Het is een van de mooie villa's aan de Rijksstraatweg, dat nu een andere naam heeft. De vragensteller was tevreden en heeft uiteindelijk de ansichtkaart naar de huidige bewoners gebracht. Die dit fantastisch vonden.

Old Go kon weer een mooie afbeelding aan het archief toevoegen.

Andere vragen zijn: over het *oude station*, de *zwerfkei in Oosterhaar*, regelmatig over de *oorlog* bijv. over de bunkers in Haren, en ga zo maar door.

Kortom, erg interessant.

Vind je dit leuk, word lid, doe mee en bouw met ons aan ons gemeenschappelijke verleden. Dan kun je ook nog eens met een schep in de oude aarde van het terrein van de Emdaborg vroeten. Deze eer viel mij te beurt bij de officiële opening van de opgravingen aan de Oosterweg.

Nog een citaat wat mij inspireerde:

'laten we terugblikken op het verleden, het zal een vooruitgang zijn' (Verdi).

Ali Bakker

Voorzitter Old Go

De grote foto op de voorkant werd genomen tijdens de excursie naar de opgraving van de Emdaborg.

Van de ledenadministrateur

Zomer 2012 vroeg Ali Bakker me of ik behalve de functie van penningmeester ook de ledenadministratie wilde doen. 'We zijn nog maar een klein kluppie, echter met een groeiend ledenaantal. *Veel werk heb je er niet van?*

Zoals altijd, achter een dergelijke opmerking zit veel verscholen. Ik vond het een uitdaging.

Old Go is echt een sterk groeiende vereniging.

De teller staat op dit moment op 125 leden en 13 donateurs. In 2012 zijn 31 nieuwe leden ingeschreven, een even groot aantal in 2013 en het jaar is nog niet voorbij. Welke vereniging in Haren kan zeggen dat hun ledenaantal in twee jaar tijd bijna is verdubbeld.

Opmerkelijk is dat na elke presentatie van Old Go (kunstmarkt, een excursie, een lezing etc.) mensen zich aanmelden voor het lidmaatschap. Een aandachtspunt is op welke wijze de jeugd enthousiast te maken voor onze historische vereniging.

Gelukkig zijn er geen of nauwelijks opzeggingen van het lidmaatschap. In de afgelopen anderhalf jaar is dit gedaan door slechts drie personen.

Niet onvermeld mag blijven dat ook een aantal leden in 2013 zijn overleden. Ik wil ze u noemen:

Dhr. H. Staal (7 januari).

Mevr. J. van Steenis (28 juli)

Dhr. W. Rutgers (22 augustus)

Dhr. W. Roorda (21 september)

Dhr. M. Duijm (28 oktober)

Dhr. S. Ezinga (18 november)

Het bestuur heeft aan de nabestaanden zijn medeleven betoond.

Henk Bazuin

Egbert Reitsma, een beroemd architect

In de zomer van 2013 had Lineke van Geest een aantal gesprekken met Lammert Reitsma, zoon van de bekende architect Egbert Reitsma. Egbert Reitsma werd in 1892 in Ulrum geboren en heeft vanaf 1945 tot 1976 in Glimmen gewoond. Hij is vooral bekend geworden door het landhuis Het Fortje aan de Rijksweg en het sanatorium Dennenoord in Zuidlaren.

Door Lineke van Geest

Opleiding

Egbert kreeg van zijn vader, die als architect/aannemer in de bouw werkzaam was geweest, zijn eerste bouwkundig onderwijs, aangevuld met tekenlessen aan de Minerva Academie te Groningen. Kort na 1910 vertrok hij naar Hilversum waar hij in de leer ging bij architect en kunstschilder Jacob London. Vanaf 1917 werkte Reitsma op het bureau in Rotterdam van Willem Kromhout, (bekend architect o.a. van Hotel Americain), waar hij intensief in aanraking kwam met de expressieve moderne bouwkunst in de stijl van de Amsterdamse School, waardoor hij werd geïnspireerd, maar waarin hij zijn eigen vormen koos.

Het Fortje aan de Rijksweg in Haren

Zelfstandig architect

In 1920 keerde Reitsma naar Groningen terug, trouwde en vestigde zich als zelfstandig architect in zijn zelf ontworpen atelierwoning aan de Noorderstationstraat. Hier werd in 1922 zijn zoon geboren, later gevolgd door een tweede zoon. Er brak een tijd van hard werken aan. Hij kreeg opdrachten uit het hele land, hetgeen veel reizen met zich meebracht. Hij ontwierp landhuizen, twee karakteristieke dubbele villa's aan de Nassaulaan te Groningen, woningblokken met winkels aan de Peizerweg en Noorderhaven, het Sanatorium van de Stichting Dennenoord in Zuidlaren, Gereformeerde Kerken in o.a. Kollum, Appingedam, Bilthoven en Andijk, alles in de stijl kenmerkend voor de Amsterdamse School.

Met het in die stijl gebouwde landhuis aan de Rijksweg 342 te Haren, *Het Fortje* genoemd vanwege zijn gesloten trapeziumvormige voorgevel, verwierf hij internationale bekendheid. Zijn grote bewondering voor Dudok (stadhuis te Hilversum) leidde in zijn latere periode tot een strak-

kere vormgeving. Reitsma bleef zijn hele leven zelfstandig en voerde vele opdrachten uit.

Kerkbouw

De kerkbouw nam een bijzondere plaats bij hem in. Hij ontwierp wel zo'n 30 kerken en vele verbouwingen van bestaande kerken, die in het hele land te vinden zijn. Te Andijk zelfs een heel complex met vergaderzalen, pastorie en kosterswoning. De uitvoering hiervan liep in de vooroorlogse crisistijd plotseling gevaar vanwege verminderde export van bollen naar Amerika bij de bollenkwekers die de bouw van de kerk financierden. De toren moest maar 10 meter lager worden, hoewel de klok nog tot in Enkhuizen gehoord moest worden. Reitsma gaf niet toe en het is één van zijn mooiste bouwwerken geworden. Hij ontwierp de glas-inloodramen altijd zelf, ook de veelkleurige decoraties op de plafonds en kansel. De vorm van het doopvont, orgelfront, kansel en kerkbanken, het kleurgebruik van hout en baksteen in het interieur, alles werd door hemzelf ontworpen tot een harmonieus geheel.

Hij was een man van weinig woorden, maar wat hij zei was raak. Hij wist de mensen te overtuigen.

Zo ontwierp hij eens een kansel van baksteen, zeer tot ongenoegen van het bestuur van de kerk, maar zijn citaat uit de bijbel, dat het geloof op een rots was gebouwd, deed de vergadering van mening veranderen.

Hij was een allround vakman, want behalve een talentvol kunstschilder van kerkinterieurs, landschappen en Groninger stadsgezichten, maakte hij ook sculpturen in metselwerk. Soms werd de ingang of gevel van een huis versierd met een paard in baksteen. Hij was lid van de Ploeg en bevriend met o.a. Georg Martens. In de oorlog toen er geen bouwopdrachten binnen kwamen zorgde hij door ruilhandel van zijn schilderijen voor allerlei levensmiddelen.

De oorlog

In 1936 was het gezin naar een pand aan de Grote Markt, twee huizen rechts van het Scholtenshuis, verhuisd en Reitsma en zijn vrouw Maaïke verleenden tijdens de oorlog onderdak aan verzetsstrijders en enkele joodse meisjes. Het grote risico daarvan temperde hij met de opmerking: 'In het hol van de leeuw wordt niet gezocht'. Bij de bevrij-

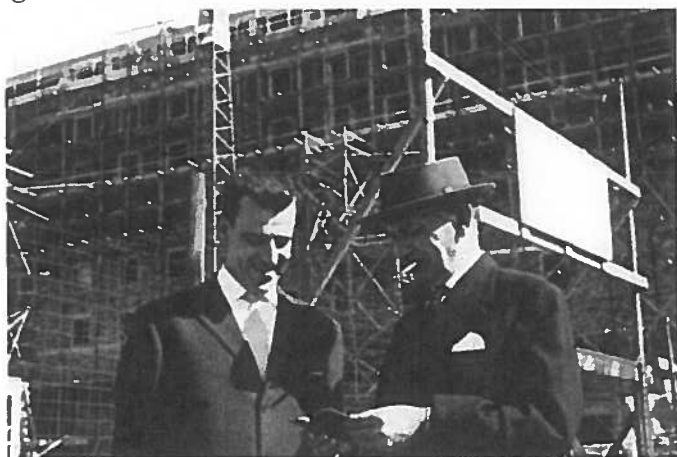
ding van Groningen door de Canadezen in 1945 werd echter de hele oostwand van de Grote Markt kapot geschoten en ging zijn huis met het hele archief, inboedel en schilderijen door brand jammerlijk verloren. Na de oorlog zocht hij een nieuwe woning met werkruimte in Haren en omgeving. Als resultaat huurde hij de voormalige herberg *Huize De Groninger Punt* te Glimmen.

Er brak een totaal andere tijd aan. De Amsterdamse School was uit, de Delftse School (een enigszins traditionele bouwstijl met bakstenen topgevels en balkons met ijzeren hekwerk) en de Wederopbouwstijl met zijn sobere strakke gebouwen waren in.

Met deze nieuwe bouwstijlen kwamen er ook andere materialen en technieken en andere behoeften. De kerkbouw bleef, maar door de invoering van de A.O.W. werden de ouderen minder afhankelijk van hun kinderen en werden min of meer aangespoord om in bejaardentehuizen te gaan wonen. Er volgden nu opdrachten voor bejaardentehuizen, oa. Zonnehof te Haren, verzorgingsflats in Haafden, Winschoten, Emmen en Musselkanaal. Vervolgens nog in Haren het Gorechthuis, landhuizen aan de Prins Bernhardlaan, Westerse Drift, Stationsweg, villa Vinkenborg aan de Rijksstraatweg en twee villa's aan de Kroonkampweg.

Samenwerking

In 1950 ging hij officieel samenwerken met zijn oudste zoon Lammert, die inmiddels ook architect geworden was in het Architectenbureau Reitsma.

*Egbert Reitsma en zoon bij de Neboflat in aanbouw.
Collectie Lammert Reitsma*

Deze trouwde in 1952 en daar de koop van *De Groninger Punt* niet mogelijk bleek, vonden ze een nieuwe woon-werkplek aan de Rijksstraatweg 20. Het heette destijds *Heemstede* maar deze naam werd veranderd in *Oeckelenhof* omdat één van de broers van Oeckelen, de bekende orgelbouwers, hier had gewoond.

Veel opdrachten kwamen in deze tijd door hun bureau tot stand, bijvoorbeeld het kantoorwinkelpand hoek Kreupelstraat/Grote Markt, de

Neboflat aan de Paterswoldseweg, pompgebouwen in Nietap en De Groeve voor de Provinciale Waterleiding Maatschappij en fabrieksgebouwen. Hij paste zich zonder veel moeite aan onder het motto dat 'Kunst alleen maar gezond is en werkelijk leeft, als het bij de tijd past', maar soms gaf een warwinkel van bureaucratische maatregelen hem grote ergernis en dit gevoel bracht hij tot uiting in het bakstenen standbeeld bij de ingang van de Oeckelenhof, dat een Don Quichot laat zien, moe van het vechten tegen windmolens.

Reitsma en Don Quichot. Collectie Lammert Reitsma

De snelle ontwikkelingen in de nieuwbouw brachten namelijk talloze milieuvoorschriften en woon-eisen met zich mee. De regelzucht had een fantasie-loze gelijkvormigheid in de grootte van kamertjes, badcellen en wc's in verzorgingsflats tot gevolg, alleen in de indeling was enige variatie mogelijk.

De badlift

Een architect werd geacht voor ieder probleem een oplossing te vinden en toen de directrice van een bejaardentehuis hem vroeg of hij iets kon bedenken om het zware werk van het personeel dat de vaak stijve en zware verpleegden uit de badkuip moest tillen te verlichten, ontwierp hij een badlift door waterdruk aangedreven, daar elektrische voorzieningen in bad- en doucheruimten in die tijd verboden waren. Het zware tillen behoorde nu tot het verleden.

Reitsma werkte vaak 's nachts, dan stoorde de telefoon niet en kon hij zich, vaak al zingend en fluitend op zijn werk concentreren. Hij had gevoel voor vrouwelijk schoon en mode en op verzoek van een kennis ontwierp hij eens een uitgaansjurk, die de eerste prijs kreeg op een modeshow.

Geleidelijk trok hij zich uit de zaken terug, beëindigde zijn werkzaamheden definitief in 1970 en stierf op 84 jarige leeftijd in 1976.

Verhalen Emdaborg komen tot leven

In november en december 2013 werd er aan de Oosterweg in Haren een grote opgraving gehouden op het terrein van de voormalige Emdaborg. De Archeologen van Archeodienst Noord waren een aantal weken druk in de weer de sporen van vroeger tijden bloot te leggen. Harens Old Goud sprak met een van de archeologen en hoorde hoe het allemaal in zijn werk ging.

Door Maria Staal

Elma Schrijer is seniorarcheoloog bij de opgraving van de Emdaborg en verhalen vertellen is haar vak. Door een opgraving te doen maakt ze het verhaal van de bewoningsgeschiedenis van een gebied inzichtelijk voor iedereen, jong en oud. Ze legt de lijn naar wat er vroeger op een plek is gebeurd.

'Het terrein van de Emdaborg heeft een rijke geschiedenis', vertelt Elma mij op een zonnige novembermiddag. We staan bovenop een bult zand en kijken neer in een uitgegraven sleuf, waar andere archeologen zwarte vlekken in het gele zand aan het doorspitten zijn. 'Niet alleen heeft hier een groot imposant huis gestaan, maar daarvoor was het land in gebruik bij middeleeuwse boeren.

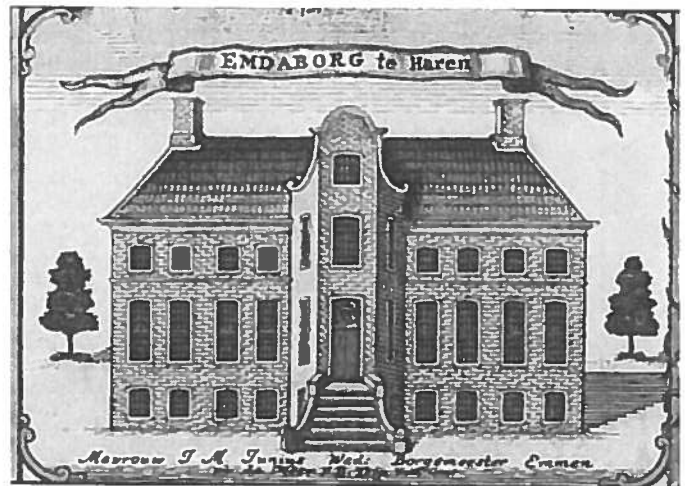
En als we nog verder terugkijken komen wellicht de eerste bewoners van het gebied in beeld. Boeren uit de IJzertijd, die samen met hun vee onder één dak woonden in boerderijen van hout, leem en riet.'

Opmeten diepte van de uitgegraven gracht. Deze bleek 3,5 m diep te zijn

Dat klinkt allemaal heel spannend en ik vraag Elma wat ze zoal daadwerkelijk hebben gevonden. 'Vooral sporen van de Emdaborg. Dan moet je denken aan de oude gracht, funderingen, resten van de vijver en schuren die in de tuin hebben gestaan. Ook zijn er vondsten, zoals aardewerk, wijnflessen en muntjes. Deze dateren het meest uit de 18e- en 19e-eeuw. De tijd van de borg, dus!'

De Emdaborg werd in 1739 gebouwd op de funderingen van een oudere voorganger. Het werd bewoond door een aantal vooraanstaande families, waaronder de Rummerinks, die schulte van Haren waren, zeg maar burgemeester en hoofd van politie. Hoe groot de tuin van de Emdaborg was is nog steeds goed te zien. Het liep van de Oosterweg, helemaal tot over het spoor. Hier is in een weiland nog de ronde vijver van de tuin te zien, vooral goed zichtbaar vanuit de trein. De Emdaborg werd rond 1800 afgebroken.

Het lijkt er dus op dat alleen de Emdaborg is teruggevonden? 'Nee', vertelt Elma. 'We hebben ook de fundering teruggevonden van de voorganger van de Emdaborg. Deze bestaat uit grote bakstenen, rooswinkels geheten. Daarmee kunnen we de fundering dateren op zo rond 1600. Ook hebben we nog oudere sporen gevonden. Een sloot uit de ijzertijd, waarin zich oude scherven bevonden. Maar omdat de bewoningssporen hier niet zo heel erg diep gaan, tot zo'n één meter onder het maaiveld, is het helaas zo dat met de aanleg van de tuin van de Emdaborg veel oudere sporen zijn omgewoeld.

En wat er eerder niet verdwenen is, verdween wel met de aanleg van de voetbalvelden van VV Go-recht. Dit is vooral spijtig op het achterste veld, want daar staat op een oude kaart aangegeven dat er een enorme rechthoekige gracht liep. Daar was in de tijd van de Emdaborg een tuin, maar het is niet echt logisch om een tuin te omgeven door zo'n grote diepe gracht. Mijn hoop als archeoloog was dan ook dat binnen die gracht oorspronkelijk een oud middeleeuwse steenhuis zou hebben gestaan. Iets dat niet ongebruikelijk is in de provincie Groningen, maar helaas hebben we hiervoor nog geen bewijs kunnen vinden. Daarvoor is de grond later veel te veel verstoord'.

In het gele zand zijn de archeologen druk bezig de donkere vlekken uit te graven op zoek naar vondsten

De opgraving aan de Oosterweg beslaat zo'n 1,4 ha. De archeologen gaan methodisch te werk. Om en om worden lange sleuven over het terrein gegraven, waarin de archeologen stukje bij beetje steeds dieper gaan. Alle sporen die ze tegenkomen worden gedocumenteerd en gefotografeerd. De vondsten worden nauwkeurig ingetekend en genummerd, voor ze worden vervoerd naar Zevenaar om te worden gewassen en beschreven. Is het niet een beetje raar dat vondsten uit Haren helemaal naar Zevenaar gaan om gewassen te worden? Elma legt het uit. 'Het kantoor van Archeo-

dienst Noord, dat in opdracht van de gemeente Haren de opgraving uitvoert, is nog nieuw en nog niet ingericht voor het verwerken van vondsten. Daarom worden deze nu nog naar het hoofdkantoor van Archeodienst in Zevenaar gebracht. Maar de mooiste vondsten komen terug naar Haren om daar te worden tentoongesteld in de vitrine in het gemeentehuis. En wat niet tentoongesteld wordt, komt uiteindelijk in het noordelijke archeologisch depot terecht in Nuis'.

Als we teruglopen naar de keet bedank ik Elma voor al haar informatie. Ik besef dat het terrein van de Emdaborg de komende jaren een nieuwe fase in zijn geschiedenis zal ingaan. Dan wordt er een nieuwe woonwijk gebouwd. Door de opgraving is het verhaal van de Emdaborg en de eerdere geschiedenis van het gebied boven water gekomen en kan het worden doorverteld aan de toekomstige bewoners van de nieuwe wijk. Hoe dit wordt ingevuld wordt nog bekeken, maar in elk geval zullen zij en de andere inwoners van Haren kunnen zien dat het een bijzonder stukje Haren is.

Ali Bakker (rechts) graaft tijdens de starthandeling van de opgraving een naambord op, samen met wethouder Theo Berends en mensen van het woningbouwproject

Landleven: het boerenbestaan van toen

Maandag 18 november organiseerde Old Go een avond over het agrarische verleden van de gemeente Haren. Met ruim 30 bezoekers was de avond drukbezocht. Spreker Henk Werners vertelde hoe hij, nadat het Ministerie van Landbouw subsidie verstrekke voor streekverbetering, in 1962 als consulent veeveelt in dienst kwam bij Streekverbetering Goorecht en vertelde hier anekdotes over. Ook liet hij foto's zien van oude boerderijen.

Door Ingrid Smit

Vee

De gemeente Haren telde in 1962 zo'n 100 boeren. Tegenwoordig zijn dat nog maar een handvol. Werners' taak was te zorgen voor de verbetering van de veestapel en de melkgift. Er waren in die tijd niet of nauwelijks melkmachines, koeien werden nog met de hand gemolken terwijl ze in het land stonden. Het gevolg was dat vaak de uiers noch de handen van de melker brandschoon waren. Er was daarom verschil in kwaliteit van de melk. Werners probeerde met hygiënische maatregelen de kwaliteit van de melk te verbeteren, zodat de boeren er meer geld voor kregen.

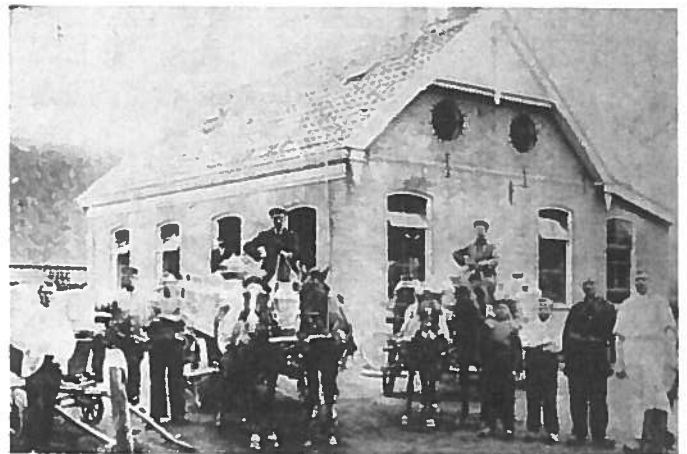
Een goede koe gaf 4000 liter per jaar. Tegenwoordig is dat gemiddeld 8000. Koeien aten destijds geen maïs en soja, maar gras, voederbieten en hooi. Hooi geeft een boel stof en bovendien gaat er bij het drogen een hoop voeding verloren. Werners liet de boeren dan ook een betere manier van gras bewaren zien.

De inspecteur van het Stamboek keurde 1 á 2 keer per jaar, maar de meeste boeren deden weinig met de uitkomsten. Er kwam een KI-station (kunstmatige inseminatie) achter de boerderij van Visser in Glimmen. Hier werden twee stieren gehouden en werkten twee inseminators, Bontekoe en Spithost, die op de ploffiets de boeren afdingen. Tegenwoordig wordt sperma in een rietje bewaard in vloeibare stikstof en is het onbepaald houdbaar, toen moest het live geproduceerd worden.

Wedstrijden

Een belangrijk middel ter verbetering waren wedstrijden en keuringen. Zo waren er o.a. keuringen voor koeien, jongvee, paarden, varkens.

Paarden waren belangrijk voor het werk op het land. De trekker kwam later pas. Om de jeugd erbij te betrekken bestond er een kalveropfokvereniging, waarbij jongeren kalfjes grootbrachten van hun vader of van een bevriende boer. Als ze de provinciale finale wist te bereiken, konden ze een gouden tientje winnen. Dat is zeker drie jongeren uit Haren gelukt.

De melkfabriek aan de Onnerweg (nu Jachtlaan) in Haren

Schaal

De melkveehouderij in de gemeente Haren was allemaal heel kleinschalig. Zo waren er in Haren drie melkcontroleverenigingen en vier melkfabrieken. De provincie telde destijds 15 KI-verenigingen, nu is er nog één veeveeltorganisatie in Nederland en België samen.

Opmerking uit de zaal: De boeren vonden al die verenigingen voor KI, melkcontrole e.d. wel best. Elke vereniging had een jaarvergadering met jaarverslag en feest na. Dat wilden ze natuurlijk niet missen.

De schaalvergroting zat eraan te komen. Werners gaf destijds wel eens het advies om 'De biezen te pakken en elders te gaan boeren'. Veel boeren zijn dan ook geëmigreerd naar Amerika en Canada.

Foto's

Na de pauze liet dhr. Werners een groot aantal foto's zien van oude boerderijen. Mevrouw Alberts, een van de bezoekers aan de lezing, herkende daarbij het keuterboerderijtje waar ze als kind opgroeide en vertelde de aanwezigen een aantal anekdotes. Met deze spontane verhalen uit de zaal eindigde de lezing en kwam een einde aan een informatieve, leuke avond.

In de voetsporen van de Van Dam's

Boekbespreking door Henk Bazuin

In de voetsporen van de Van Dam's is geschreven door Dick van Dam. In het voorwoord vertelt de schrijver dat ongeveer 40 oude brieven die hij heeft gevonden in een kist op de zolder van de ouderlijke boerderij aan de Middelhorsterweg, de aanleiding zijn geweest voor het uitzoeken van de familierelaties van de schrijfster van de brieven.

Deze brieven zijn afkomstig van geëmigreerde familieleden, geschreven vanuit Michigan in Noord-Amerika.

De geëmigreerde Jan van Dam en zijn vrouw sloten zich in 1848 aan bij de Kerk van de Afscheidenen in de wildernis van Michigan. In hun brieven wordt gerefereerd aan het geloofsleven daar. Dick van Dam veronderstelt dat het geen economische redenen waren om te vertrekken maar mogelijk religieuze overwegingen. Jammer dat dit niet verder is uitgezocht.

In de eerste hoofdstukken worden de familierelaties in het noorden van Nederland uitgediept. Waar liggen hun roots, waar vestigden zij zich en wat waren hun middelen van bestaan.

Een volgend hoofdstuk is volledig gewijd aan de familie Van Dam in Haren.

De laatste hoofdstukken verhalen over de 40 brieven en hoe een studente geschiedenis in Groningen de impuls gaf om contact te zoeken met de verwanten in Amerika.

Bij contacten per brief is het niet gebleven.

De schrijver en zijn vrouw brachten een bezoek aan de Amerikaanse families, gevolgd door een bezoek van ruim 40 personen aan Haren.

Het boek is destijds in eigen beheer uitgegeven en telt maar liefst 185 pagina's. (er zijn nog enkele exemplaren beschikbaar).

Het is een geweldig historisch document en staat boordevol genealogische gegevens.

Daarnaast een fantastische hoeveelheid fotomateriaal uit de familiearchieven van de Van Dam's.

IN DE VOETSPOREN VAN DE VAN DAM'S

DICK VAN DAM

Verhalenavond oude zwembaden

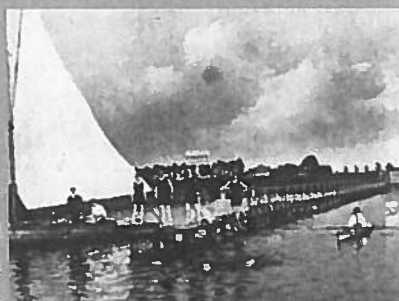

Circa 60 mensen waren op 10 oktober 2013 naar de verhalenavond over oude zwembaden gekomen. De avond werd georganiseerd door Old Go en de filmmaker Anne van Slageren.

Tijdens de avond liet Anne van Slageren een film zien over zijn zoektocht naar de restanten van de drie zwembaden van de gemeente Haren:

1. Paterswoldsemeer
2. Scharlakenhof en
3. Appelbergen.

Daarna had gespreksleider Hein Bekenkamp een levendig gesprek met mevrouw Tissing - de Boet, de dochter van de eigenaar van het zwembad Appelbergen en dhr. Bakker, die er zwemles kreeg.

Na een pauze werden aan tafel uitgenodigd de heer Fred Abbaru, oud badmeester en de heer Henk Bulstra.

In dit gesprek ging het vooral om het buitenbad van Scharlakenhof dat in 1975 werd geopend en in 1988 werd gesloten.

Aangekomen bij het heden werden de aanwezigen door de heer Venema ingelicht over de status van het zwembad. Mogelijk kan het in december van dit jaar open gaan.

Mensen die nog foto's willen inleveren kunnen dat doen via: info@oldgo.nl.

Van Hemmerwolde tot Paterswoldsemeer

Het huidige Paterswoldsemeer heeft een lange geschiedenis achter de rug, die tot op heden in het landschap is af te lezen. De ontginning van het gebied begon al in de middeleeuwen, maar kwam pas goed op gang in de 19e eeuw, toen door de afgraving van het veen het huidige meer ontstond. Dit tot genoegen van rijke stadgers, die het meer gingen gebruiken als recreatiegebied.

Door Dr. Kees Kuiken

In 1040 kreeg de bisschop van Utrecht van de Duitse keizer het landgoed (*villa*) Groningen ten geschenke: een 'hof' met boerderijen en de bijhorende ('hofhorige') boeren en arbeiders. Het was niet de enige hof in de omgeving. Vanaf 1380 kennen we uit de bisschoppelijke archieven een hof te Hemmen. Dit is het oudste historisch beschreven landgoed in Haren, want al omstreeks 1050 komt 'Hemmerwolde' bij Groningen voor in een Duits kloosterarchief. Deze middeleeuwse naam geeft aan dat vanuit Hemmen toen al een stuk veenwildernis ('wold') in cultuur was gebracht.

Dat ging door het graven van lange evenwijdige afwateringssloten vanaf de Hondsrug richting Paterswolde (alweer zo'n middeleeuwse 'woldnaam'). Hemmerwolde werd een welvarend gebied. In 1323 stelde een dozijn rijke inwoners zich borg voor de abdis van het toenmalige klooster Essen.

Achteraf was het ontwateren ('ontginnen') van het veen tussen Hemmen en Paterswolde niet zo'n goed idee. Net zoals in de meeste andere middeleeuwse veenontginningen ontstond een vicieuze cirkel van bodemdaling en vernatting. Hemmerwolde werd zo in de late middeleeuwen een soort drassige 'badkuip' tussen Haren, Paterswolde en Groningen. In die tijd kreeg het de toepasselijke naam 'Neerwold' (het 'lage veenmoeras').

Om het tij te keren, legde het toenmalige waterschap (het 'Aduarder Zijlvest') een ringdijk om het gebied: van de huidige Hoornsche Dijk langs de Onlandse Dijk naar de huidige Paterswoldseweg en dan weer terug via de Meerweg. Ook om het 'woldgebied' ten noordoosten van de stad kwam zo'n ringdijk (de huidige Wolddijk).

Uiteindelijk was het Neerwold alleen nog geschikt

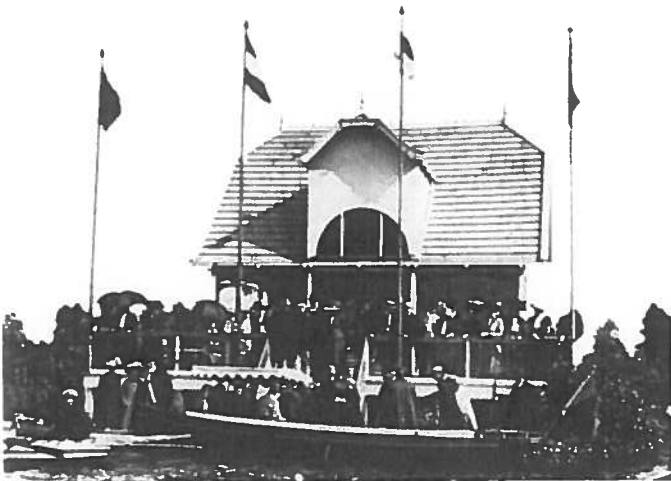
voor de winning van hooi en turf. Aan turf hadden de brouwerijen langs de Aa in de stad Groningen een bijna onverzadigbare behoefte. In het begin van de achttiende eeuw kocht een Groninger familie Warmolts de hof te Hemmen. Die was door een vorige eigenaar, de adellijke familie Alberda, verbouwd tot deftige buitenplaats. Bij de hof hoorden enkele zeer oude rechten. Zo hadden de eigenaars een ereplaats ('herenbank') in de Harener kerk en mochten ze daar ook de predikant benoemen. Dat laatste kan erop wijzen dat de kerk van Haren (voor het eerst vermeld in 1360) is gesticht door de toenmalige heer van Hemmen. De Warmolts was het echter vooral te doen om een ander recht dat bij hun hof hoorde: deze zogeheten 'opstrek', ofwel het recht om het veen ten westen van de hof te exploiteren. Al in 1741 had Jan Warmolts te Hemmen Friese veenarbeiders aan het werk om turf te baggeren.

Op de Beckeringhkaart uit 1781 zijn ten westen van de Hoornsche Dijk de sloten te zien waarlangs Warmolts arbeiders de turf afvoerden. Via het Hoornsche Diep ging die dan naar de stad.

Warmolts grootschalige en zeer intensieve 'natte turfwinning' betekende het definitieve einde van het Neerwold als landbouwgebied, maar het begin van het huidige Paterswoldsemeer. In het Friesche Veen ten zuiden van de Meerweg is nog te zien hoe het er omstreeks 1850 bijlag: een complex plassen op de plaatsen waar alle turf was uitbaggerd, gescheiden door smalle stroken land ('legakkers') waarop diezelfde turf vóór de verscheping naar de stad lag te drogen. Zo staat ook het gebied ten noorden van de Meerweg nog op een waterstaatskaart uit 1857. Door afslag en afkalving was hier omstreeks 1900

één grote veenplas ontstaan. Dit nieuwe meer is weldra ontdekt door rijke stadgers. De industrieel Scholten bouwde in 1908 een theekoepel aan de Meerweg.

Eén van de laatste verveners begon in 1906 een jachthaven aan de Paterswoldse kant.

De ontwikkeling van het meer als recreatiegebied leidde in 1961 tot de oprichting door de drie gemeenten Groningen, Haren en Eelde (nu: Tynaarlo) van het Meerschap Paterswolde. Het gebied, dat oorspronkelijk aan de hof te Hemmen behoorde, is nu als het ware van iedereen.

Voor de Harener geschiedenis is het van belang dat de vermelding van Hemmerwolde omstreeks 1050 de oudste geschreven bron voor de geschiedenis van het dorp is. In diezelfde bron staat zelfs de naam van de eerste bekende Harener: een zekere Aldert die het veen pachtte. De bijzondere band van de hof te Hemmen met de Harener kerk maakt dit extra spannend. Het is zelfs grappig dat 'Haren' als kerkdorp kennelijk is ontstaan uit een hof met de naam 'Hemmen'.

Het volgende nummer van *Harens Old Goud* zal uitkomen in april 2014.

Bijdragen voor dit nummer kunt u tot 1 maart 2014

opsturen naar redactie@oldgo.nl

Wolven, ook in Haren?

We kennen allemaal Huize de Wolf aan de Rijkstraatweg te Haren, maar wist u dat het huis terug te voeren is op een herberg met die naam?

Die naam zal ook wel niet uit de lucht zijn komen vallen.

Door Roelof van Wijk

Met het luiden van de klok in de toren van de Dorpskerk van Haren werden de mannelijke ingezetenen op geroepen om gezamenlijk op wolvenjacht te gaan. Want wolven kwamen in het bosrijke Gorecht nog regelmatig voor, al of niet in roedels. Al in 1601 werd door de Staten van Stad en Ommelanden besloten, dat aan Johan Rengers tho Slochteren, (dus in het Gorecht) een trommel ter beschikking zal worden gesteld, om deze tijdens de jacht op wolven te gebruiken.

Later wordt in Hemmen, onder Haren, de herberg de Wolf bekend. Die herberg zal in de 19^e eeuw een buitenverblijf van de familie Reiger worden. Dan wordt 'herberg waar de Wolf uithangt', natuurlijk *Huize de Wolf*, nog niet het huis dat er nu staat. In Haren wordt de laatste wolvenjacht gehouden in 1708, op bevel van de Burgemeester en Raad der stad Groningen. Hoewel gedwongen, deed de bevolking van Haren toch mee. Want de burgemeester en de raad van Groningen had tevens bepaald, dat ieder die een wolf doodde of ving, een beloning van 100 gulden had verdiend. Dat was in het landelijke en niet zo rijke Haren van toen, natuurlijk een grote stimulans om mee te doen. Of er veel wolven werden gevangen of gedood is niet bekend. Sindsdien was het uit met wolven in Haren, alleen *Huize de Wolf* bleef over.

Komen wolven ook terug in Haren?

Wie weet..

*Een reactie van Jan Horst
De laatste Wolf in Haren
was te zien op de 1e
Meerweg 52 in de zeven-
tiger jaren.*

*Hier woonde een bioloog
die een wolf hield. De
buren aan de Torenlaan
waren niet altijd blij want
Tim was altijd buiten.*

*Ben wel eens mee geweest; gingen we lopen langs het
Noord Willems kanaal.*

*Op een gegeven moment kon Tim niet meer hier zijn
en is naar Artis verhuist.*

Jan Horst, Warffum

Het verhaal van Kuno Kruizinga

Dit verhaal is in mei 2013 opgetekend door Kuno Kruizinga in overleg met Lineke van Geest, werkgroep Oude Verhalen. Kuno woonde met zijn ouders aan de Rijksstraatweg in Haren, tegenover het toenmalige Villa Rezzago. Naast herinneringen aan de tijd dat zijn vader huisarts was, heeft Kuno ook bewust de Tweede Wereldoorlog meegeemaakt. De foto's komen uit zijn eigen collectie.

Door Kuno Kruizinga

Even voorstellen

Ik ben in 1929 in Groningen geboren, maar woonde bijna mijn hele leven in Haren.

Mijn vader was dokter Kruizinga en ik groeide op aan de *Rijksstraatweg 130* samen met mijn 5 jaar jongere broertje. Ik heb een opleiding medicijnen gehad en ben als fysioloog bij de werkgroep hartkatheterisatie in het Academisch Ziekenhuis werkzaam geweest. In 1965 ben ik getrouwd met Ali Homan. We hebben drie dochters.

Sinds 1964 wonen we aan de *Hoornsedijk 16* en genieten actief van ons pensioen.

Jeugtherinneringen

Ik groeide op in het doktershuis met praktijk en apotheek aan huis aan de Rijksstraatweg, waar vroeger de gele tram langs kwam op weg naar Glimmen of De Punt en al het verdere verkeer van en naar Groningen. Vaak ook bodewagens. Als er iets met een bode mee te geven viel, zette mijn moeder een krant voor het raam.

Om patiënten te kunnen bezoeken had mijn vader in de loop der jaren verschillende soorten auto's, maar altijd met het kenteken *A9522*.

Op de treeplank van vader's auto: v.l.n.r.: ikzelf, Ruurd Hazewinkel (later directeur van het Nieuwsblad van het Noorden), Wim Takens en mijn broertje

Na beëindiging van de praktijk van mijn vader verhuisden we naar *Rijksstraatweg 244*, waar vroeger mijn opa en oma van vaders zijde woonden.

Na mijn vaders overlijden verhuisden mijn moeder en ik naar *Rijksstraatweg 127g* naar een flat op de plaats waar vroeger Hotel Horst stond.

In het doktershuis op nr. 130 oefenden later de artsen Bruins, Sieders en Cator hun praktijk uit.

Ten zuiden van ons stond vroeger een boerderij en de huizen van bakkerij Helder (later Ritsema), schilder Ploeger en Rozema, die een agentschap van het Nieuwsblad van het Noorden had. Kort voor de oorlog zijn om de hoek Rijksstraatweg-Molenweg winkels met bovenwoningen gebouwd.

Villa Rezzago

Schuin tegenover ons was een grote villa met een hele diepe achtertuin vol met bomen en struiken, waar we soms stiekem gingen spelen.

Daar woonde de adellijke familie van Iddekinge, een oud voornaam Gronings geslacht dat sinds de 17^e eeuw vele burgemeesters en rechters heeft voortgebracht. Jhr. Mr. Tobias Jan van Iddekinge (geb. 1876), advocaat, procureur en kantonrechter te Groningen, een deftig geklede man en zijn vrouw Anna Bernhardina Hooft van Iddekinge (geb. 1880), een enigszins slonzige verschijning met hun zoon Jhr. Jan Wijbrand van Iddekinge (geb. 1919), advocaat en procureur te Amsterdam. Zij waren in de oorlog pro-Duits en het bejaarde echtpaar leefde na de oorlog zeer teruggetrokken in hun villa.

Een deel van de enorme achtertuin is terug te vinden in het huidige Hendrik de Vries plantsoen.

Het huis is na hun dood in 1958 afgebroken om plaats te maken voor garage Postema en verdere nieuwbouw.

Het was bij ons thuis altijd druk: telefoontjes van patiënten en mensen aan de deur om medicijnen te halen of voor het spreekuur. Wij hadden nog een apotheek aan huis en ik hielp wel mee om capsules van gekleurd papier op de drankjes te maken en om poeders te vouwen op de keukentafel en die dan in doosjes te doen.

Mijn vader had een grote praktijk: Haren, Onnen, Glimmen, Noordlaren, Eelderwolde, Waterhuizen en Euvelgunne. Hij stond altijd klaar voor de mensen en had weinig tijd voor zichzelf. Als wij vroeger op vakantie gingen, moest er een waarnemer ingehuurd worden.

Later werd het gemakkelijker toen er weekend- en vakantiediensten kwamen. Zelf ging ik vaak 's zomers op vakantie naar de boerderij van een broer van mijn moeder in Nieuwolda.

We hadden vrijwel altijd inwonende dienstmeiden, bijvoorbeeld Tine Jager.

Oorlog

De oorlog bepaalde natuurlijk een belangrijk deel van mijn jeugd. Het begon al in mei 1940, ik was toen 16 jaar oud en zag bij de Onnerweg dat een locomotief in een dwarsgezette draaischijf gereden werd. Er stonden veel mensen bij te kijken. Plotseeling kwam iemand op het idee dat die locomotief wel ontploffen kon en iedereen rende of fietste weg. Later zagen we in Haren de eerste Duitse troepen langs komen op motoren en in auto's.

In de oorlog kwamen vaak troepen Duitse soldaten, soms al zingend van 'Wir fahren gegen England' en 'Wenn die Soldaten durch die Stadt marschieren' op weg van de Rabenhauptkazerne in Groningen naar het oefenterrein in de Appelbergen.

In de oorlog moest men 's avonds om 20.00 uur binnen zijn en moest alles verduisterd wezen.

Op een keer werd er op het raam van onze huiskamer geklopt. Het was een Duitse soldaat die zei dat onze gordijnen niet goed dicht zaten.

In de oorlog hadden we in de huiskamer een allesbrander met ringen voor een zakketel. Daar kookten we ook suikerbieten op om stroop te krijgen. Om hout te halen gingen mijn broer en ik in de winter toen er veel sneeuw lag met de slee en een zaag naar de Harense Wildernis aan de Waterhuizerweg en zaagden daar een boompje om, bonden het in stukken vast op de slee, toen er een man op de fiets aankwam. Hij deed zich voor als een soort opzichter en zei dat het niet mocht en dat we het hout daar maar moesten laten liggen. Ik denk dat hij het zelf ingepikt heeft. Vergeefse reis dus!

We liepen toen in onze vrije tijd op klompen omdat schoenen en laarzen schaars waren.

's Nachts kwamen grote groepen geallieerde bommenwerpers over (later ook overdag) op weg naar de Duitse steden. Wij keken meerdere malen vanuit de slaapkamer aan de achterzijde naar het vuurwerk aan de hemel van zoeklichten en afweergeschut.

Totdat de radio's ingeleverd moesten worden, luisterden we 's avonds vaak naar Radio Oranje en naar een Vlaamse uitzending die altijd eindigde met de kreet: 'Zonder er op te poffen, we krijgen ze wel die moffen' Ook 's avonds om 5 voor 10 naar Radio Belgrado, waar dan het plaatje: 'Lili Marleen' gezongen door Lale Andersen gedraaid werd.

Met jongens van de H.B.S. ging ik vaak kijken bij neergeschoten geallieerde vliegtuigen zoals bij Dorkwerd, Waterhuizen en Harkstede (een Boeing B17 "Vliegend Fort" neergestort op 11-12-1943) en een jager bij Eelde.

De bevrijding

Kort voor de bevrijding zag ik vanuit onze voorkamer een groepje van ongeveer tien gevangene soldaten in kakikleurige uniformen met rode baretten (geallieerde parachutisten), begeleid door twee Duitse soldaten met geweer in aanslag langskomen. De dag voor de echte bevrijding van Haren ben ik met veel anderen gaan kijken bij twee Canadese scoutcars, die op de Rijksweg stonden ter hoogte van bakker Brands. Zij bleven daar korte tijd staan en keerden terug. Gelukkig kwamen de twee kanonnen die in de voortuin bij Rijksweg nr. 60 (het huis van Hekma Wierda) stonden niet in werking. De volgende dag liep een groepje Duitse soldaten met een Panzerfaust om ons huis. De sfeer bij de bevrijding was heel apart. Eerst kwamen nog enkele Duitse auto's en motoren langs rijden. Daarna volgde een hele tijd een geheimzinnige stilte. Niemand wist wat er ging gebeuren. Op een gegeven moment zagen we vanuit onze voorkamer groepjes achter elkaar lopende Canadese soldaten met platte helmen, geweren en stenguns langskomen, later gevolgd door brencarriers, jeeps en zwaarder materiaal.

Toen waren we echt bevrijd!!

Huize Kruizinga,
Haren

Roomskatholieke Kerk, Haren

Tijdens de afgelopen Open Monumentendag was de in 1958 gebouwde Roomskatholieke kerk in Haren geopend voor het publiek. Ook stond deze kerk een week centraal in de artikelenreeks Monument van de Week, die werd gepubliceerd in het kader van de Open Monumentendag.

Door Maria Staal

De Nicolaaskerk werd in 1956 ontworpen door architect *Dresmé* uit Driebergen. Het gebouw was de eerste kerk die hij ontwierp als zelfstandig architect, maar hij had daarvoor al enige jaren ervaring opgedaan bij Architectenbureau Starman, dat verschillende katholieke kerken had ontworpen. Gebouwd in 1958 in de Wederopbouwstijl, is het een fraai voorbeeld van de modernere architectuur waar de laatste tijd steeds meer positieve aandacht voor is.

Nicolaasparochie

De Nicolaasparochie in Haren is een relatief jonge parochie. Tenminste als men uitgaat van 1853, toen het katholieke geloof weer openlijk beleden mocht worden.

In eerste instantie hoorden de Harener katholieken bij de Jozefparochie in Groningen die 1892 werd opgericht. In 1940 werd gekeken of er in Haren een zelfstandige kapel kon komen. Voor die werd gebouwd, kwamen de Harener katholieken eerst bijeen in het Hervormde verenigingsgebouw *Ons Centrum*. Van 1942 tot 1953 werden de diensten gehouden in het Witte Kerkje aan de Oude Hoflaan, dat werd gedeeld met de Vrijzinnige Gemeente.

Toen in 1953 er een Harense parochie werd opgericht, kregen de katholieken tijdelijk de beschikking over een boerderij aan de Rijksstraatweg 58 in Haren. Dit was in afwachting van de bouw van een nieuwe katholieke kerk, die was gepland op een stuk grond tussen de Westerse Drift en Beatrixlaan. Op dit stuk land zouden later ook een katholieke basisschool en een bejaardenhuis (nu Westerholm) worden gerealiseerd.

Nadat *Dresmé* in 1956 een nieuwe kerk had ontworpen, duurde het nog drie jaar voordat het er stond. De eerste steen van de nieuwe kerk werd

gelegd op 27 juni 1958. Op 6 september 1959 was het gebouw klaar en werd het ingewijd en in gebruik genomen. De Nicolaaskerk is tot op de dag van vandaag in gebruik als kerk van de Nicolaasparochie.

Het gebouw

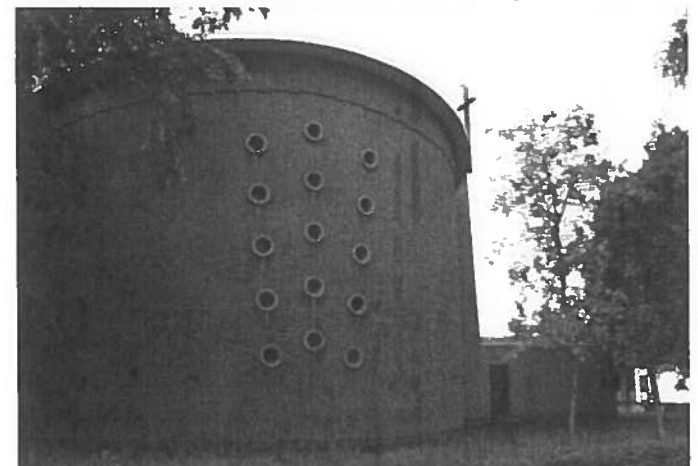
De door *Dresmé* ontworpen kerk heeft een opvallende vorm. Zoals gezegd is het gebouwd in de Wederopbouwstijl, een stijl die in Nederland werd gebruikt van 1940-1965. Binnen deze stijl zijn twee vormen te herkennen - een traditionele en een moderne. Over het algemeen werden deze stijlen niet door elkaar gebruikt. De Nicolaaskerk is echter een unieke combinatie van beide stijlen.

De rechthoekige plattegrond van de kerk is net als oudere kerken oost-west gericht, het oosteinde (ook wel het koor genoemd) heeft een ronde vorm en het heeft een toren. Hiermee houden de vergelijkingen met een traditionele kerk op.

Dresmé probeerde met de vorm van het gebouw het oog van de gelovigen te richten op het koor. Het dak aan kooreinde van de kerk is hoog en rust op gemetselde muren in baksteen. Naar het westeinde toe loopt het dak af. Als men de kerk betreedt komt men in een relatief besloten ruimte met een laag plafond. Kijkt men echter de kerk in dan verwijd de ruimte zich steeds verder, wat een open, ruimtelijke indruk geeft.

Exterieur

De kerk is gebouwd in een ietwat rozige baksteen en staat rondom op een plint van keien. De ingang is aan het westeinde, maar gericht op het noorden. Rondom de deuren is een ter plekke gegoten beton reliëf aangebracht dat St. Peter en het Schip der Kerk voorstelt. De ramen aan de noordzijde van de kerk zijn versierd met een abstract glas-in-lood.

Het hoge ronde koor heeft aan de oostzijde een 15-tal ronde raampjes met glas-in-lood. Verder is de ronder gevel een gesloten bakstenen wand. Aan de noordzijde van het koor bevindt zich een korte open toren, ook gemetseld in baksteen, bekroond met een kruis. In deze toren bevindt zich een bijzondere klok. Deze werd in 1953 geschonken door de parochie uit Blaricum, maar was oorspronkelijk gegoten in 1561 door klokkengieter Peeter van den Ghyen. Een zeer oude klok dus in een moderne kerk!

Aan de westzijde van de kerk is een woning voor de pastoor neergezet. Deze is via een gang verbonden met de kerk. Een rij betonnen zuilen scheiden een kleine binnenplaats af tussen de kerk en de woning.

Interieur
Het interieur van de kerk is ruim en open. Door de bijzondere vorm lopen ook de ramen steeds hoger, wat een mooi licht geeft in de kerk. Na de ingang is rechts in de achterwand een glas-in-beton raam aangebracht met een beeltenis van St. Nicolaas. De doopkapel achterin heeft een glas-in-lood raam met een duif in abstracte vorm. Hier bevindt zich ook een massief stenen doopvont met koperen deksel.

Door het middenpad en de zijpaden kan het koor worden bereikt. Hier neemt het altaar op een lichte verhoging een centrale plaats in. Bijzonder is dat het zijpad doorloopt om het koor heen, zoals dat ook wel gebruikelijk was in middeleeuwse kathedraalen.

In het altaar zijn de relieken van St. Vincentius van Zaragoza en de Romeinse St. Valentius ingemetseld.

Aan de noordzijde van de kerk bevindt zich een kleinere kapel. Hier worden ook de geconsacreerde hosties bewaard, die aan de gelovigen worden uitgereikt tijdens de Eucharistieviering.

Naast kerkdiensten wordt het kerkgebouw ook gebruikt voor bijeenkomsten en concerten.

De Rooms-katholieke Nicolaaskerk in Haren is dan wel niet officieel een gemeentelijk of rijksmonument, het is wel degelijk een monumentaal gebouw.

Oude nummers Op de Hoogte

Onderstaande nummers

zijn nog te verkrijgen:

September 2011: 5 stuks

Nummer 1 2012: 15 stuks

Nummer 2 2012: 20 stuks

Nummer 3 2012: 27 stuks

Nummer 1 2013: 26 stuks

Nummer 2 2013: 34 stuks

De prijs bedraagt € 3.=
per stuk of

4 exemplaren voor € 10.=

U kunt ze aanvragen bij Jan Dijkema, telefoon 050-4061646. U mag ze ook afhalen in het Bezoekerscentrum aan de Oude Brinkweg 12A. Donderdag van 14 -15 uur.

WEBWINKELN?

DAT KAN IN HAREN!

WWW.BOOMKER.NL

Binnen 24 uur gratis thuisbezorgd

U sponsort Zorgboerderij De Mikkelaar

Persoonlijke service van Boomker personeel

BOEKEN
VAN VLEES
EN BLOED.

Onderstaande vrienden van Old Go en Harens Old Goud hebben deze uitgave mede mogelijk gemaakt

Hier uw naam, adres en bedrijfsgegevens!

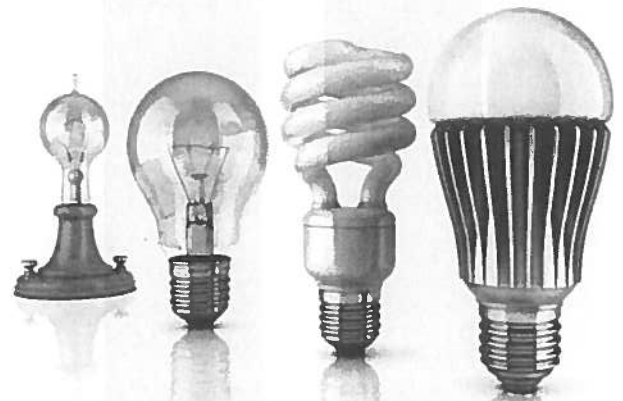
Kosten per nummer: € 10; per jaar

(3 nummers) € 25

SINDS 1911

Konings
TOTAALINSTALLATEURS

Rijksstraatweg 208 - 210 9752 BR Haren

☎ 050 5344735 Fax 050 5344138

www.koningstotaalinstallateurs.nl

Winterdipje?
Ga op reis
vanuit je luie stoel!

Paperback, met 16 pagina's kleurenfoto's!

Nu voor de **special prijs** van € 4,99
(excl. evt. verzendkosten)

Bestellingen (onder vermelding van het couponnummer OG0024) via maria@mariastaal.com

Meer informatie via www.mariastaal.nl

Kooikamp, Glimmen

Aan de Rijksweg in Glimmen staat het fraaie gebouw De Kooikamp. Het heeft een bewogen geschiedenis achter de rug. Van woonhuis werd het in 1946 een tehuis voor jongens. Begin jaren '70 kwam een woongroep in het pand. De Kooikamp kan dus veel verhalen vertellen. Ali Bakker verteld er één van.

De Kooikamp werd gebouwd in 1894. Een groot landhuis in Chaletstijl. Het asymmetrische pand heeft in het midden een grote voordeur dat te bereiken is via een mooie trap van zwart marmer. Aan weerszijden van de voordeur bevinden zich twee grote klassieke ramen. Links van het gebouw was een groot terras met een trapje. Het had mooie bewerkte tegels, zwart-wit.

Binnenin was een grote brede gang. Links daarvan waren twee grote kamers en-suite en rechts een kleinere kamer en-suite waarachter zich in de jaren '70 een keuken bevond.

Jeugdherinneringen

In mijn jeugd, in de jaren '50, was *De Kooikamp* een tehuis voor jongens en bevond de keuken zich in een apart gebouw. Dit was het voormalig koetshuis. Ik herinner mij dat om het huis heen een grote tuin was, met name aan de achterkant. Het was wel anderhalve hectare, met een boomsingel waarin je rondom de tuin kon wandelen. Ook stonden er prachtige beuken, o.a. een geweldige treurbeuk.

Het jongenshuis werd begonnen in 1946 en was van stichting De Opbouw. Voor de directeur werd er toen een houten huis achter de villa gebouwd, waar hij met zijn familie kon wonen. Dit huisje staat er nog steeds.

De helft van de tuin was veranderd in een voetbalveld door de jongens; een ander deel was groentetuin. In oktober 1969 is stichting De Opbouw vertrokken naar de Vijverberg, 1500 meter verderop richting Haren.

In de jaren '50 speelde ik met Marietje Woltering, de dochter van de directeur van *De Kooikamp*. Wij speelden in de grote open serre en in hun huisje in de tuin. Aan de jongens die er ongetwijfeld ook speelden heb ik geen herinneringen. Alleen dat ze bij ons op de lagere school zaten en in het zwembad Appelbergen.

In 1977 kwam ik in de woongroep te wonen en

Door Ali Bakker in samenwerking met Minus Wight

herontdekte ik de geweldige plek en vooral de enorme tuin met de bomen waar ik opnieuw verliefd op werd. De serre was intussen overdekt en er was een keuken gemaakt in het huis.

Minus Wight

En toch was er een jongen van *De Kooikamp* die ik mij wel herinnerde: Minus Wight. In mijn jeugd wist ik niet beter dan dat je naam uitsprak zoals je het schreef. Jaren later vertelde hij mij dat het een Engelse naam was.

Hij woonde bij mij in de wijk waar ik na *De Kooikamp* was gaan wonen. Als we elkaar tegen kwamen ging het altijd over *De Kooikamp*.

Minus werd geboren in 1936. Hij kwam op *De Kooikamp* wonen met zijn broertje in 1948.

Er waren toen inmiddels 15 jongens. De jongens konden geweldig voetballen in de tuin. Dit voetbalveld was, zoals Minus vertelde, door de jongens zelf aangelegd.

Door de hand- en spandiensten in het zwembad te verrichtten, mochten de jongens daar de hele zomer zwemmen. Minus vertelde dat ze er soms voor schooltijd al heen gingen om te helpen. Dan tussen de middag en 's avonds.

Op de christelijke school had hij het ook naar zijn zin. Meester Van Altena was streng doch rechtvaardig.

Minus praat met veel liefde over de tijd die hij in *De Kooikamp* doorbracht. Hij had het erg naar zijn zin. Het echtpaar Woltering was goed voor de jongens: een echte vader en moeder.

De familie Sluurman

Mevrouw Bol is jaren bezig geweest met het uitzoeken van de ondermeer in Haren wonende familie Sluurman. Zelf een nakomeling van dit Harense kleermakersgeslacht, deed zij daarbij een aantal leuke ontdekkingen. Over de oudst bekende Harense Sluurmannen verteld ze hieronder meer. Mocht u na het lezen eventuele aanvullingen voor haar hebben, dan kunt u deze sturen naar redactie@oldgo.nl.

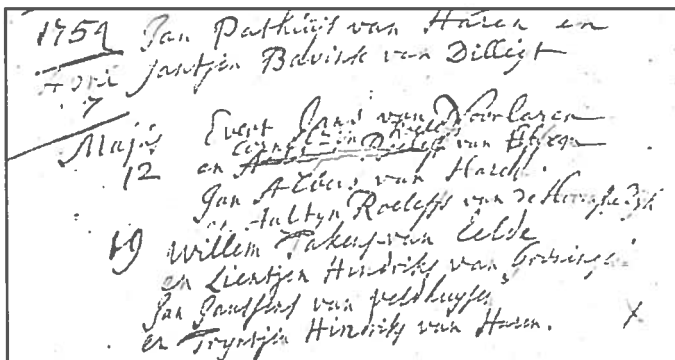
Door Anneke Bol-Sluurman

Generatie I: Jan Sluurman en Trientje Hendriks

Op zondag 19 mei 1754 trouwden de kleermaker Jan Jans van Veldhuijsen en Trientje Hendriks van Haren in de toen al oude dorpskerk van Haren.

Deze datum is de oudste verwijzing naar een Sluurman in Haren. Achternamen werden pas begin 19de eeuw verplicht, de toevoegingen 'van Veldhuijsen' en 'van Haren' verwezen naar de plaats van herkomst van het bruidspaar.

Jan Jans was afkomstig uit Veldhausen, een dorp gelegen in het Graafschap Bentheim, zeventien uur gaans van Haren. Jans ouders heb ik helaas (nog) niet kunnen traceren, terwijl de naam Sloerman in die tijd daar wel voorkwam.

Met de schrijfwijze van namen nam men het overigens niet zo nauw, Sluurman werd o.a. ook geschreven als: Huurman, Sleurman, Sluyrman, Sluman en Sloerman. Trientje kwam uit Haren. Haar ouders, Annegijn Geers en Hindrik Jans Snijder, trouwden daar in 1731 in de kerk. Trientje werd er in 1732 gedoopt en deed als 20-jarig meisje in de donkere decembermaand belijdenis van haar geloof. Trientjes vader, ook een kleermaker, kwam oorspronkelijk van het Bentheimse dorp Laar.

Kleermakers

Jan en Trientje hadden dus wat achtergrond betreft veel gemeen. Het echtpaar bezat een huis en hofje, dat ik verder noem 'het Kleermakershuis', op de plek die nu bekend is als *Rijksstraatweg 216*.

Hier hebben vier generaties Sluurman het kleermakersvak uitgeoefend.

Zij leefden van vóór 1754 tot 1927.

Dit waren Jan Jans van Veldhuijsen(I), zijn zonen Jan en Geert(II), Jans zonen Hindrik en Albert(III), en Alberts zoon Jan Sluurman(IV). Ze woonden en werkten ruim honderd meter van de Harense kerk,

waar zij trouwden, belijdenis deden, hun kinderen lieten dopen en van waar uit ze begraven werden. Ze hebben geleefd met het gelui van de klok.

Het kleermakersvak ging gewoonlijk over van vader op zoon. Kleermakers vervaardigden nieuwe kleding, het verstellen en vermaken van kleding werd door naaisters gedaan. Er zat ook een koopmanskant aan het vak. In het Kleermakershuis hebben grote tafels gestaan waarop de Sluurmannen, wellicht in kleermakerszit, hun ambacht hebben uitgeoefend. Waarschijnlijk bevond een groot deel van hun klandizie zich in Stad, op loopafstand van Haren.

Het gezin van Jan en Trientje

In de jaren tussen 1755 tot 1772 lieten Jan en Trientje acht kinderen dopen, van wie er vijf de volwassenheid bereikten. Jan en Trientje overleden kort na elkaar. Jan werd in 1788 als 'Jan Jans Snider' begraven. In het diaconieboek pende de schrijver van de kerk de betaling voor 'het beste laken' neer. Het was een kleermaker waardig dat het laken van de beste stof zijn kist bedekte. Drie kinderen bleven achter in het Kleermakershuis, alleen dochter Jantien was al getrouwd.

Huidige situatie Rijksstraatweg 208 - 216

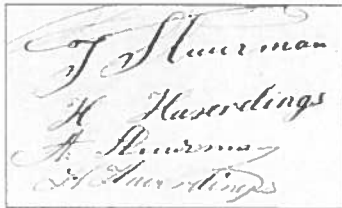
Generatie II

De dochters Jantien en Annichje trouwden respectievelijk met een Jochems en een Harms. Lammert Sluurman, hij werd tuinman, trouwde met Jantje Wolters van Peize. Hun huwelijk bleef kinderloos.

Geert Sluurman trouwde met de in Haren gedoopte boerendochter Henderkien Alberts Koops.

Geert trad in de voetsporen van zijn vader en werd klerenmaker. Hun enige kind, Albert, overleed in 1830 op 15-jarige leeftijd. Geert zelf werd slechts 50 jaar.

Jan Sluurman, de oudste zoon van Jan en Trientje, werd gedoopt in 1761. Hij werd als lidmaat aangenomen 'anno 1784, Junius, Jan Jans snijder, 23'. Jan trouwde in 1791 in Haren met Aaltje Alberts Nieboer. Aaltje werd hier in 1794 'de 26 Majes' als lidmaat aangenomen. De kleermaker Jan kreeg met zijn Aaltje drie zonen, die tussen 1792 en 1800 te Haren werden gedoopt. De naam Sluurman is doorgegeven door de zonen Albert en Jan. Rond 1815 werden 'Akten van Naamsaanneming' verplicht in het hele land, maar daar is in Haren niet veel van terecht gekomen omdat, ik citeer de heer Van Wijk: 'de 70 jaar oude mairie het te veel werk vond. Hij moest van de ongeveer 350 huisgezinnen elke keer twee aktes schrijven en verzocht in een brief aan de gouverneur des konings om hulp, dat zal wel niet gegeven zijn'. Niet vreemd dus, dat er geen akte is van het aannemen van de naam Sluurman.

In 1811 woonde er in Haren ook een kleermaker met de naam Hendrik Haverding. Zijn ouders kwamen ook uit Veldhausen, zijn vader was daar wever. Deze Hendrik trouwde met de Harense Heiltien Jans Oosterveld en zij woonden waar nu *Rijksstraatweg 208* is. De Sluurmannen en Haverdings waren burens en concullega's, of misschien werkten ze wel samen.

Jan Sluurman was bijna 70 jaar toen hij als weduwnaar in 1831 overleed. De Memorie van Successie toont dat het echtpaar naast het Kleermakershuis ook een huis en hofje aan de *Kromelboog* naliet. Hun drie zonen ondertekenden deze akte.

Generatie III

Hindrik Sluurman, de oudste zoon van Jan Sluurman en Aaltje Nieboer en kleermaker van beroep, trouwde in 1822 met Jantje Adolfs. Zij woonden aan de *Kromelboog*. Hindrik liet geen kinderen na en overleed op 53-jarige leeftijd.

Albert Sluurman, ook kleermaker en wonende in het Kleermakershuis, trouwde in 1826 met de boerendochter Johanna Oosterveld. Zij was de jongere zuster van Heiltien, de vrouw van Hendrik Haverding. Het stel woonde in bij vader Jan Sluurman en zo waren Albert Sluurman en Hendrik Haverding burens, vakgenoten en zwagers.

Van de drie kinderen die Albert en Johanna kregen overleden er twee heel jong. Het derde kind, Johannes, zag op 28 mei 1833 het levenslicht. Op de dag van zijn geboorte overleed zijn moeder, de 31-jarige Johanna. Wellicht nam tante Heiltje de zorg voor Johannes op zich. Als de kleine Johannes ruim een jaar is, overlijdt ook hij. Albert hertrouwde met Grietje Willems Baving. Van Alberts vijf kinderen bereikte alleen zoon Jan Alberts Sluurman de volwassenheid. Albert overlijdt op 74-jarige leeftijd in het Kleermakershuis.

Jan Sluurman, de jongste zoon van Jan Sluurman en Aaltje Nieboer, werd schoolmeester in Tinallinge. Ondergetekende stamt af van deze Jan.

Generatie IV

Jan Alberts Sluurman, gedoopt in 1843, is de laatste kleermaker uit het geslacht Sluurman, en ook hij woonde in het Kleermakershuis.

In zijn tijd werd dit vak overwoekerd door de snel opkomende goedkope confectie. Tussen 1880 en 1900 steeg in de stad Groningen, het centrum van deze industrie, het aantal kleermakers en naaisters van 530 naar 1410!

Jan Alberts trouwde in 1866 met zijn buurmeisje de kleermakersdochter Hendrikje Haverding, kleindochter van Hendrik en Heiltje.

Het echtpaar kreeg zeven kinderen. Van de twee zonen bereikte alleen Hendrik de volwassenheid. Deze Sluurman wordt geen Harense kleermaker meer, wel komt de naam Sluurman hier nog voor. Jan Alberts Sluurman overleed, weduwnaar zijnde, op 84-jarige leeftijd in 1927 in Hoogkerk, waarschijnlijk bij zijn daar wonende dochter.

Tenslotte

Op een zonnige herfstdag, anno 2013, heb ik Haren bezocht waar ooit mijn voorouders woonden en werkten. Ik had even het gevoel in hun voetsporen te lopen ... In de kerk zag ik een glas-in-lood raam met de tekst:

'...het leven ende den doot heb ick u voorgesteld, den zegen ende den vloeck. Kiest dan het leven opdat gij levet, gij ende uw zaet...!

Misschien heeft menig Sluurman over deze tekst nagedacht.

Dit lezende dacht ik aan mijn voorgeslacht!

Uit het Old Go archief

Het archief van Old Go wordt steeds voller. In een gesprek met archivaris Ab Deelman noemt hij een aantal stukken die, wat hem betreft, pareltjes zijn in de collectie van het archief.

Wat ik zelf twee hele leuke stukken vind zijn een kopie van het boekje Haren en omstreken, geschreven door dhr. Bos en uitgegeven in 1924. Dit stuk hebben we gekregen van dhr. Bazuin uit Hoogezand.

In het boekje beschrijft dhr. Bos een wandeling die hij maakte van Helpman naar Noordlaren. Het is leuk te lezen hoe de omgeving er toen uitzag en hoe het veranderd is.

Dit is leuk te combineren met een aantal kaarten die wij hebben gekregen van dhr. Vrieling uit Haren. Het gaat hier om kadastrale kaarten van Helpman, zo ongeveer uit dezelfde periode als het boekje.

De uitbreiding van Helpman stond toen nog in zijn kinderschoenen.

Een andere leuke serie stukken is een reeks foto's die bestuurslid Jan Dijkema en ikzelf mee hebben genomen uit de Groninger Archieven. Het gaat hier om een reeks oude foto's van Haren en omstreken, die we vaak gebruiken als we ergens met een stand van Old Go staan, zoals de Kunstmarkt.

Het grappige is dat bij deze reeks foto's ook een serie foto's van bouwtekeningen hoort, van een gepland krankzinnigengesticht bij De Pol. Een bouwplan dat echter nooit is doorgegaan, omdat men besloot het te gaan bouwen in Zuidlaren.

Verder wil ik de lezer nog vertellen van een leuk fotoalbum dat wij hebben gekregen van dhr. Sluurman uit Haren. Het heeft een bijzondere omslag en is zeer de moeite waard eens in te zien.

Het archief van Old Go is te vinden in het Bezoekerscentrum aan de Oude Brinkweg 12A in Haren.

Iedereen is welkom om eens te kijken wat er zich allemaal in het archief bevindt.

Dit kan elke donderdagmiddag van 14.00-15.00 uur.

Opa

Zien blaauwe boerenkiel

hai ston der mit op t laand

op akker of aan raand

van hoes en hof en ziel.

Bie middagtee noa schoul

zien blaauwe boerenkiel

hong hail trankiel

op hoge rug van stoul.

Dij stille muide man

kwam lös as zelen

van harmonikoa, het kwelen

zien overlevensdrang.

Dij schim in blaauwe kiel

zai k in t vertreden

in dook van t verleden

aal helder in mien ziel.

Anne Hoogebrug

Enquête

over het verenigingsblad Harens Old Goud

Zoals u hebt kunnen merken is er recent een en ander veranderd aan ons verenigingsblad.

Een andere naam, een verbeterde lay-out en meer pagina's.

Wij zijn benieuwd wat onze lezers hiervan vinden. Wilt u ons helpen door het invullen van de vragenlijst? Deze is los bijgevoegd.

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Kerstpuzzel: Een rondje rond de kerk

Test uw kennis van Oud-Haren met deze kerstpuzzel en **maak kans op een boekenbon!**

Het is de bedoeling dat u probeert te achterhalen waar de gebouwen hebben gestaan die u geletterd ziet onderaan de pagina.

Het betreft zes foto's A t/m F.

Op de plattegrond ziet u aangegeven waar deze gebouwen hebben gestaan.

De plaatsen zijn genummerd 1 t/m 6.

Om een kans te maken op de boekenbon, kunt u het antwoord insturen naar redactie@oldgo.nl.

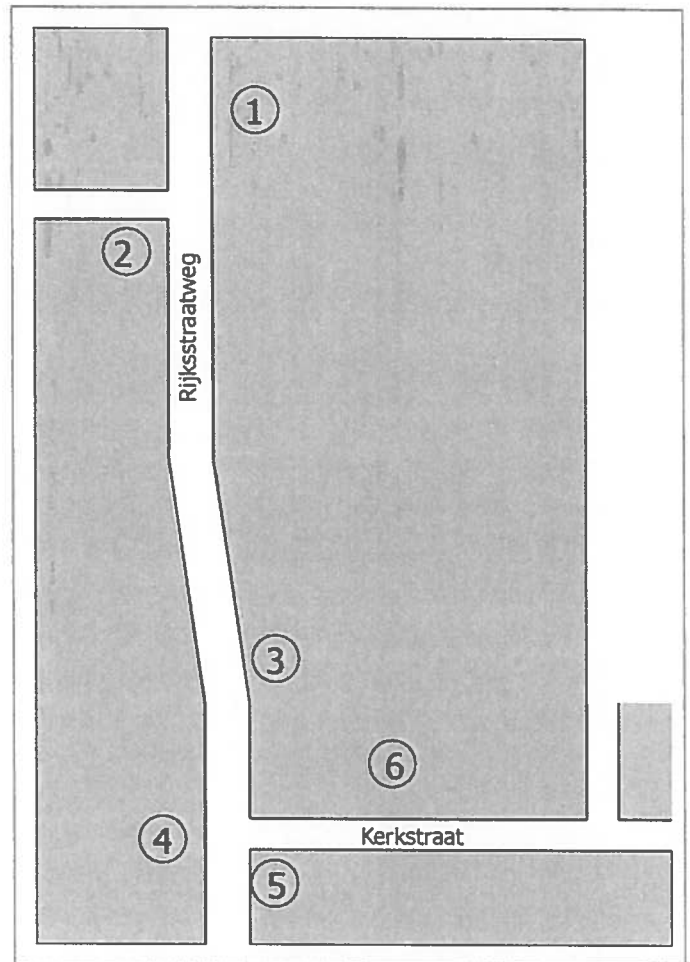
Vergeet daarbij niet uw naam en adres te vermelden.

U kunt uw antwoord invullen als volgt: 1C, 2F etc.

De uitslag en naam van de prijswinnaar worden vermeld in het volgende nummer van *Harens Old Goud*.

Plaats fotoletter

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

Rubriek Vraag & Antwoord

In de rubriek Vraag & Antwoord hopen lezers van *Harens Old Goud* antwoorden te krijgen op vragen die hen al geruime tijd bezig houden. Reacties graag naar redactie@oldgo.nl.

Verbindingsweg Hoornse Dijk - Paterswoldseweg

Ab Deelman was aan het begin van de jaren '50 een jongetje van een jaar of tien. Hij ging vaak met zijn vader fietsend naar Noordlaren. Zij fietsten dan over een verbindingsweggetje dat liep van de Paterswoldseweg naar de Hoornse Dijk en uitkwam bij scheepswerven aan de Hoornse Dijk.

Het ging om de scheepswerven van Kerstholt en Bodewes & Dutmers. Halverweg dit weggetje stond een particulier tolhuis met tolhek.

De heer Deelman wil graag weten of zijn herinnering juist is. Ook wil hij graag weten hoe dit weggetje heette en wie de bewoners waren van het tolhuis.

###

Onbekende foto bij muziekkoepeel

De heer Werners liet bij zijn lezing een foto zien waarvan hij graag wil weten waar deze is genomen en bij welke gelegenheid.

Vermoedelijk is de foto genomen bij een van de twee muziekkoepeels in Haren; aan de Oude Hoflaan, of bij de Kroonkampweg.

###

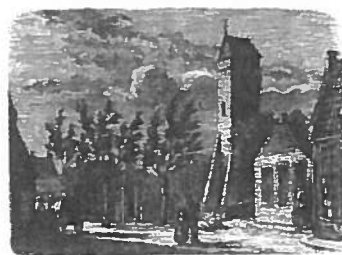
Gravure Dorpskerk

In het septembernummer stelde dhr. Hijszeler de vraag in welk boek het dorpsstafereel oorspronkelijk werd geplaatst.

Na wat speurwerk van mw. Bakker en dhr.

Kruizinga bleek dat het was afgebeeld in een boek dat in 1857 werd geschreven door A. J. van der Aa, genaamd: *Ons vaderland en zijne bewoners; beschrijving van de steden, dorpen en verdere merkwaaardige plaatsen in Nederland en de zeden en gewoonten, waardoor zich in sommige streken de bewoners onderscheiden, Met twee en veertig Platen en vele Afbeeldingen tussen den tekst.*

De gravure blijkt te zijn gemaakt door Popko van Groningen (Deventer 1822 - 1888).

Koningin bedreigd in Haren

In het decembernummer werd de vraag gesteld bij een foto of iemand iets wist van een bedreiging aan het adres van Koningin Juliana tijdens een bezoek aan Haren in 1975.

Ingrid Smid vond toevallig het antwoord in krantenberichten, waar *Het Vrije Volk* op 9 september 1975 de kop had: *Koningin bedreigd met aanslag.*

De koninging bracht op die dag een bezoek aan Haren en Groningen.

Het *Nieuwsblad van het Noorden* was herhaaldelijk gebeld door een Duits sprekende man die de krant bedankte voor het publiceren van de route en bij een volgende telefoontje meldde dat het Sozialistisch Patienten Kollektiv (SPK) twee auto's met explosieven langs de route had opgesteld. Het programma ging door, maar werd aangepast en de bewaking verscherpt. Alle publieksonderdelen werden geschrapt. Normaal zou de koningin ontvangen zijn net over de Drentse grens, bij de brug over de Aa, nu vond die ontvangst plaats op een parkeerplaats langs de A28. Uiteraard spijtig voor het publiek dat bij de Drentse Aa stond te wachten. De aubade van schoolkinderen in Haren vond niet plaats in de open lucht, maar in de hal van het gemeentehuis.

Uiteindelijk is er niets gebeurd.

Achtergrond van de aanslag was dat het SPK vond dat er te weinig aandacht was voor de gevangenen leden van de Baader-Meinhoff-groep.

Uit ons fotoarchief

Deze keer een aantal prentbriefkaarten van Glimmen uit de collectie van de heer H. Groeneveld

Huis in de voormalige politiepost in Glimmen gebouwd in 1916 op de hoek Hooge Heereweg - Oude Boerenweg. In 1977 is de woning door de gemeente verkocht

De politiepost en de Hooge Heereweg vanuit het noorden gezien

Beide foto's zijn uit 1928

De Dennenlaan in Glimmen

Laantje in Glimmen

UW MOOISTE MOMENT OP SCHILDERSDOEK

Vanaf €26,-

GVA

DRUKKERIJ G. VAN ARK
PROFESSIONALS IN **PRINT & DRUK**

KERKSTRAAT 32, HAREN - T (050) 534 74 47 - F (050) 534 06 50

DIGNO computers

Computers • Software • Reparaties • Netwerken

 ICT Waarborg

Rijksstraatweg 132 • 9752 BL Haren • Tel.: 050-5349965 • info@digno.nl • www.digno.nl